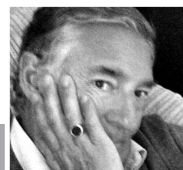

A baj mindig Velencében kezdődik

Sárközy Péter
(1945, Budapest)
egyetemi tanár, Márton Áron-
és Faludi Ferenc-díjas

Bánki Éva: *Telihold Velencében*,
Jelenkor Kiadó, 2020.

Ebben az évben, amikor Velence alapításának 1600. évfordulóját ünneplik, a Víziváros minden magyar rajongójának illene legalább egy Velence-könyvet kézbe vennie. Én Bánki Éva tavaly megjelent *Telihold Velencében* című művét ajánlom. A könyv címeről az összes Itália-mániásnak természetesen az *Utas és holdvilág* és szerzője jut az eszébe, nekem az, hogy mit írt Szerb Antal utolsó itáliai útján Velencéről *A harmadik torony* című esszéjében: „nem volt jó megérkezni ebbe a meleg, elkényeztetett és a világ jómódú söpredékével megrakott városba, de azért végtelenül megkönnyebbültem, hogy jól vagy rosszul, boldogtalanul vagy boldogan, oly elenyésző ahhoz képest, hogy ott vagyok jól vagy rosszul, boldog vagy boldogtalan”. Ugyanis erről szól Bánki Éva irodalomtörténész, költő és szépíró legújabb könyve, a *Telihold Velencében* is, melyet jobb híján esszéregénynek neveznék, de semmiképp sem útikönyvnek, ahogyan a könyvesboltokban árulják.

Bánki Éva több tanulmánykötet, középkori trubadúrversekből összeállított antológia és öt regény után legújabb könyvében azt írja le, hogy miként töltött majdnem egy fél évet az akkor

kilencéves kislányával Velencében, ahol Szent Gellért szentté avatásáról szóló könyve, az *Aranyhímzés* után egy újabb történelmi regényéhez gyűjtött forrásanyagot a magyar királyok velencei „rokonairól”, miközben kislánya olasz pajtásaival az iskolája melletti Santa Maria Gloriosa dei Frari bazilika kolostorudvarában játszott. Emellett természetesen bejárták a város összes sikátorát és terét (a callikat és campiellokat), templomokat és múzeumokat, vacogva a februári és márciusi hidegben, majd egy kicsit felmelegedve az egyre szebb tavaszban.

Természetesen minden ismerőse örültnek tartotta, hogy elemista kislányával télvíz idején a világ egyik legdrágább és leghidegebb városában akar élni, ahol *minden kő, minden fadarab, minden csempe hideget lehel*, az öreg házakban csak fagyhalál ellen van reggel és este fűtés, és ahol ilyenkor *a köd és a halottak uralkodnak*. De ő hajthatatlan volt, és elhatározta, hogy ösztöndíja birtokában kint fognak élni egy fél évig, mert Velencében, *mint egy kamaszkori álomban, minden szöglet, minden folt jelent valamit. Egy víz színén tündöklő város, amit a képzelet felnagyít. Időcsapda.*

A könyv két szinten játszódik. Egy ötvenéves tanárnő és kislányának hétköznapijai a télvégi Velencében: találkozások az ott élő emberekkel, az őket pártfogásába fogadó nyolcvanhárom éves örökifjú szállásadónőjével, aki a Magyarországról elűzött szalámigyáros olasz férjétől magyarul is megtanult, a szomszédban lakó, Velencében szerencsét kereső orosz nővel, az egyetemi könyvtárban vele együtt kutató lengyel ösztöndíjasokkal. Nagy séták kislányával a városban, kirándulások Torcellóba és Muránóba, a San Lazzaro sziget örmény kolostorába, és természetesen különböző paloták, múzeumok és templomok megtekintése. Kevés volt a pénzük, a február–március még nagyon nedves és hideg volt, így főleg múzeumokban töltötték hétvégéket. A kislánynak nem lehetett könnyű. Ezt magam is jól tudom, mert saját ösztöndíjas tanulmányútjaimon egy-egy hónapra én is magammal vittem Olaszországba öt éves korukban mindkét kislányomat, és az első állomás mindig Velence volt. Ezért tudom, hogy Bánki Éva mégis jól tette, hogy nem hallgatott a barátok lebeszélésére, mert: *Gyerekszemmel Velence meseország, vagy ahogy kislánya mondta: pazarissimo.*

De emellett ennek a könyvnek van egy másik szintje is: a középkori magyar–velencei kapcsolatokat kutató kultúrtörténész elmélkedései Velence múltjáról, történelméről, és az annak emlékeit őrző palotákról, templomokról, terekről, szigetekről. Akárcsak Cs. Szabó László, a *Római muzsika* írója, Bánki Éva is mindent tud az öt befogadó városról, de mindezt az európai középkort és a Velencében élt írók műveit, valamint a velencei műemlékeket és múzeumok kincseit egyaránt jól ismerő író és történész szemével látja, majd írja le.

Érdekes eszmefuttatásokat olvashatunk „az Árpád-ház utolsó aranyágáról”, III. András királyról, valamint édesanyja, Tomasina Morosini sorsáról, akinek emlékét a „magyar királyné tere” (Campiello della Regina d’Ungheria) őrzi Velencében. Hasonlóképp olvashatunk a rossz

véget ért második magyar király, Orseolo Péter nagyapjának, II. Pietro Orseolo dózsának az első ezredfordulón sikeres Európa-politikájáról, aki megszerezte a császártól Velence önállóságát, és *kifundálta azt a Kelet-Európát, amelyben élünk*, vagy az Erdélyben szintén csúfos véget ért Ludovico Grittiről és 16. századi velencei dózsák török-politikájáról.

A szerző a Machiavelli politikai elméletét jól ismerő mai gondolkodó ember szempontjából írja le Velence múltját, hogy miként sikerült nyolc évszázadon keresztül kereskedéssel, kémkedéssel és politikai ügyeskedéssel megőrizni a vízre épült kereskedőváros viszonylagos önállóságát, ahová – egészen Napóleonig – idegen csapatok nem tudták betenni a lábukat. Hasonlóképp jól ismeri a 19–20. században Velencébe „menekülő” híres külföldi írók (Byron, Shelley, Browning, Ezra Pound) sorsát, de csak azok az írók és művészek érdeklődnek, akik Velencében azilumot, megoldást (néha a végső megoldást) kerestek életük számára.

Miközben sorra végigjárja költő elődei velencei lakóházait, azt kérdezi önmagától is, hogy ők mit kerestek itt, miért akartak ebben az életre teljesen alkalmatlan városban élni? Talán ugyanazt, amit ő: „Míg a Fenice tövében a borsos áron vásárolt pisztácia fagyit nyalogatjuk, arról ábrándozom, hogy örökre itt maradunk. Hogy hamarosan nyoma vész egy kelet-középeurópai írónőnek és kilencéves leánygyermekének... Talán beköltözünk egy elhagyott, romos torcellói házba, és jóllakunk a hullámok hangjával.” Szerencsére ilyenkor kislánya mindig kijózanítja jól megválasztott kommentárjaival, megállapításaival, hogy a San Marco Bazilikában „aranymérgezés lehet kapni”, és a városnak *még egy rendes kórháza sincs*, mert amikor megbetegedett, és a Scuola Grande di San Marco 15. században épült domonkos kolostorban kétszáz évvel azelőtt létesített kórházba mentek, ahol ugyan az orvosok meggyógyították, az ápolónők kedvesek voltak hozzá,

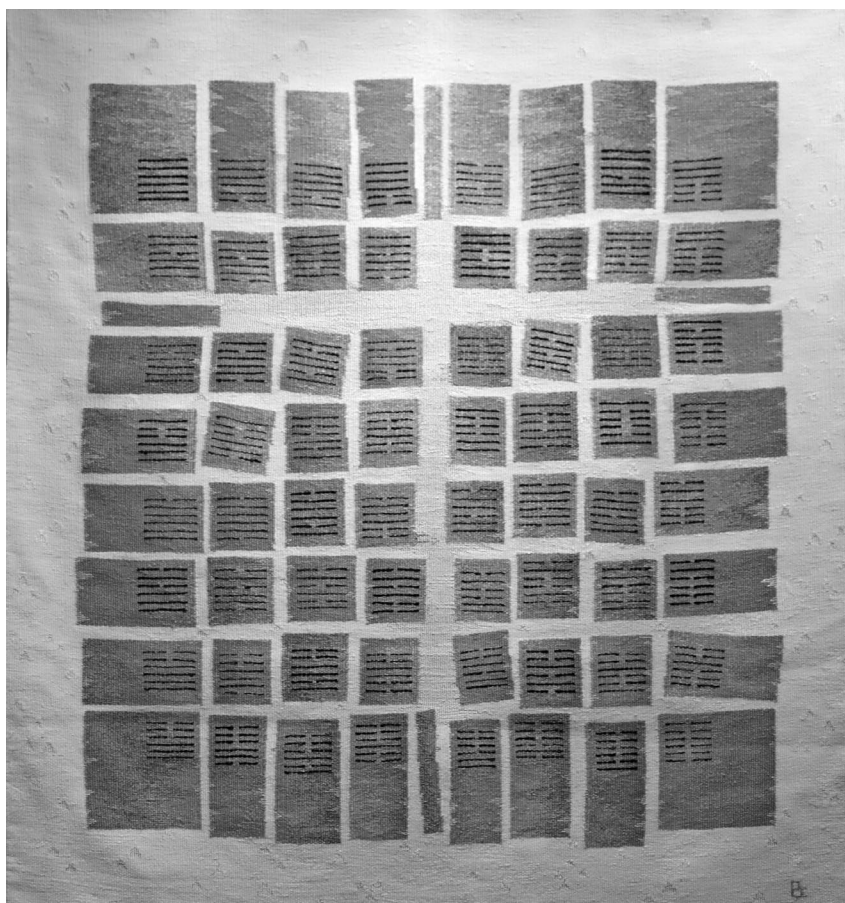
de ettől még nem változott meg a véleménye, hogy az nem is kórház, hanem egy hülye múzeum.

Bánki Éva nem útikönyvet írt, nem írja le az összes palotát, múzeumot, ami képtelenség is lenne, csak azokkal a palotákkal, műemlékekkel és művekkel foglalkozik, amelyektől választ remél arra, hogy miért érdemes élni. Ezért ment ő is Velencébe. Ebből a könyvből nem ismerhetjük meg Velencét, csak azt érthetjük meg, hogy feltétlenül el kell oda menni, ahogyan Szerb Antal is tette a nagy világégés előtt: „Olaszországba kell mennem, amíg Olaszország még a helyén van... Ki tudja meddig mehetek még Olaszországba, ameddig mehetek, mehetünk még egyáltalán valahová.”

Megdöbbenő, hogy egy évvel az új világjárvány kitörése előtt Bánki Éva úgy fejezi be

a könyvét, hogy leírja kislánya iskolai búcsúünnepségét. És miközben a gyerekek boldogan játszanak, ő egy sarokban Shelley feleségének, Mary Shelleynek, a *Frankenstein* szerzőjének 1833-ban írt regényét, az *Utolsó embert* olvassa, mely 2073-ban egy, az egész emberiséget kipusztító járvány (nem covid, „csak” pestis) idején játszódik. Elnézi a gondtalanul játszó kislányát és olasz pajtásait, és megállapítja: „2073 még messze van. Talán.” Aztán bepakolnak, és indulnak haza: „Engem már várnak a tanítványaim egy másik időben, egy másik valóság. A fehérmosás után jön a feketemosás. ... Holnap indulunk.” Azt kívánom Bánki Évának, hogy a *Telihold* után írja meg az új regényét, és sok öröme teljék a lassan felnőtté váló kislányában.

Sárközy Péter

Bényi Eszter: *Utak*